

Nr 98.

Ankom till riksdagens kansli den 30 april 1936 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget.

(4:e avd.)

I en den 6 mars 1936 dagtecknad proposition, nr 185, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att, för utlämnande av låneunderstöd i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits, bland Utgifter för kapitalökning, under Statens utlåningsfonder, Fonden för låneunderstöd, till Låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor, därav 100,000 kronor att utgå av lånemedel.

I en den 6 mars 1935 dagtecknad skrift har Kiruna fastighetsägareförening — under förmålan att på grund av rådande förhållanden i avseende å driften vid Norrbottens gruvfält fastighetsägarna i Kiruna och Malmberget, vilka till 90 procent utgjordes av arbetare, i stor utsträckning såge sig ur stånd att i föreskriven ordning fullgöra ingångna låneförpliktelser och i följd härav hade att befara exekutiv försäljning av sina fastigheter — hos Kungl. Maj:t hemställt om åtgärder i syfte att ett tillräckligt stort, förslagsvis under fem år räntefritt lån måtte under statlig eller kommunal kontroll ställas till förfogande för de fastighetsägare i nämnda samhällen, som i vederbörlig ordning gjorde anhållan därom.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i ett den 18 november 1935 avgivet utlåtande över fastighetsägareföreningens framställning framlagt närmare utredning i ärendet ävensom i anslutning härtill framställt vissa förslag, vilka sedan i huvudsak lagts till grund för Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen. Över länsstyrelsens förslag hava utlåtanden avgivits av *styrelsen för konungariket Sveriges stadshypotekskassa*, *Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag* (gruvbolaget) och *statskontoret*, varjämte *aktiebolaget Svenska handelsbanken*, som haft tillfälle taga del av länsstyrelsens utredning, under hand meddelat vissa upplysningar i ärendet.

Departementschefen har rörande befogenheten av den föreslagna hjälpaktionen anfört följande:

Av den föregående redogörelsen torde med tydlighet framgå, att åtskilliga fastighetsägare i Kiruna och Malmerget drabbats av allvarliga ekonomiska bekymmer i samband med inskränkningarna i driften vid Norrbottens gruvfält. Ifrågavarande fastighetsägare, vilka i flertalet fall äro anställda inom gruvindustrien men därjämte kunnat bereda sig inkomst jämväl genom uthyrning av rum eller lägenheter, ha under de senaste åren fått vidkännas en väsentlig minskning i arbetsförtjänsten. Samtidigt har en stark försämring i förhållandena på hyresmarknaden gjort sig märkbar; i många fall ha rum och lägenheter stått outhyrda under längre eller kortare tid, och där uthyrning alltjämt kunnat ske ha hyrorna betydligt understigit vad som förut kunnat påräknas. Under dessa omständigheter har för mången uppstått svårighet att fullgöra tidigare ingångna låneförbindelser. Särskilt beträffande de talriket förekommande fastighetslånen hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Kiruna, Gällivare och Malmergets stadshypoteksförening ha efter hand betydande restantier uppkommit. Såvitt bolaget angår, uppgingo dessa restantier den 31 december 1935 till över 370,000 kronor, och hypoteksföreningens motsvarande fordringar belöpte sig enligt en från föreningen erhållen uppgift vid samma tid till omkring 137,000 kronor. Ett stort antal fastighetsägare ha vidare sina fastigheter belånade hos aktiebolaget Svenska handelsbanken. Att dessa lån — för vilka i regel såsom säkerhet lämnats även borgen — hittills kunnat skötas tillfredsställande, lärers såsom banken antytt ha berott närmast därpå, att låntagarna velat anstränga sig till det yttersta för att undvika krav mot borgesmännen.

Enligt vad länsstyrelsen anfört torde hypoteksföreningen i nuvarande läge icke utlämna några nya lån, och ej heller från annan långivare lära lån enbart mot inteckningssäkerhet stå att erhålla. Risk för exekutiva åtgärder torde, på sätt utredningen giver vid handen, icke föreligga från gruvbolagets sida. Ej heller Svenska handelsbanken har för närvarande haft anledning överväga dylika åtgärder. Ovisst torde däremot vara i vad mån hypoteksföreningen även i fortsättningen skall anse sig kunna underlåta att tvångsvis söka indriva sina utestående fordringar. Föreningen har visserligen hittills endast i ett fåtal fall påkallat exekutiva åtgärder, men vederbörande fastighetsägare lära i stor utsträckning ha anmanats fullgöra sin betalningsskyldighet gentemot föreningen vid äventyr att lagsökningsåtgärder eljest komme att vidtagas. Av länsstyrelsens utlåtande framgår ock, att en tvångsrealisation av fastigheter i större skala icke kan anses utesluten.

Den situation, som sålunda uppkommit, synes kräva, att möjligheten och lämpligheten av särskilda åtgärder till beredande av hjälp åt de mest beträngda fastighetsägarna nu allvarligt tagas under övervägande. Av vad gruvbolaget anfört framgår i vilken mån bolaget funnit sig kunna bidra till lindrande av fastighetsägarnas svårigheter. Även om, såsom de i ärendet hörda ämbetsverken anfört, principiella betänkligheter skulle kunna hysas mot åtgärder från statens sida av den art, här ifrågasatts, har jag dock — med hänsyn till den särställning omförmälda, av gruvbolagets verksamhet helt beroende samhällen intaga — ansett dessa betänkligheter icke böra tillmätas avgörande betydelse, i synnerhet om hjälpaktionen begränsas i huvudsak enligt länsstyrelsens förslag.

Departementschefen anser sig därför böra tillstyrka, att staten i nu förevarande syfte lämnar erforderlig medverkan. Beträffande riktlinjerna för anordnandet av en dylik hjälpaktion förordar departementschefen, att ett lämpligt anslagsbelopp ställes till förfogande för utlämnande av lån i huvudsaklig överensstämmelse med vad länsstyrelsen angivit.

Ifrågavarande lånehjälp skulle lämnas endast i de fall, där allvarlig risk för exekutiva åtgärder kunde anses föreligga. Vidare skulle lånehjälpen för en var låneberättigad omfatta dels förfallna oguldna annuiteter och räntor å lån mot säkerhet av inteckning, dels ock under åren 1936—1938 förfallande annuiteter och under samma år upplöpande räntor å dylika lån. Utlämnat lån skulle vara räntefritt intill utgången av år 1938. För tiden därefter skulle gäldas ränta efter fyra procent om året. Från och med år 1939 skulle å lånet årligen erläggas amortering, som jämte ränta å oguldet belopp skulle utgöras genom en varje år lika stor annuitet, så beräknad, att lånet skulle vara återbetalat tio år efter amorteringens början.

Beträffande beräkningen av de för ändamålet äskade anslagsmedlen har departementschefen anfört följande:

Frågan i vilken utsträckning medel för nu berörda ändamål kunna bliva erforderliga undandraget sig ett säkert bedömande. Enligt länsstyrelsens beräkningar skulle i första hand erfordras ett belopp av omkring 95,000 kronor, vilken summa för säkerhets skull borde förhöjas med åtminstone 25 procent, eller således till i runt tal 120,000 kronor. Med hänsyn till av mig förordade jämkningar i de av länsstyrelsen föreslagna grunderna för prövning av låneansökningar synes en ytterligare förhöjning påkallad. Då det torde vara lämpligt, att de för utlåning avsedda medlen icke alltför snävt begränsas, anser jag det erforderliga beloppet böra uppskattas till 150,000 kronor. Enär fördelningen på olika år av kostnaderna för ifrågavarande hjälpaktion icke nu kan tillförlitligt beräknas, vill jag vidare tillstyrka, att hela det belopp, vartill sagda kostnader sålunda uppskattats, upptages såsom reservationsanslag å riksstaten för nästa budgetår. Anslaget torde böra uppröras bland utgifter för kapitalökning under den bland statens utlåningsfonder upptagna fonden för låneunderstöd. Med hänsyn till de villkor, som avses skola gälla för ifrågavarande lån, torde anslaget böra utgå till ett belopp av 100,000 kronor av lånemedel och till återstående del av skattemedel. På Kungl. Maj:t torde få ankomma att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig angivna grunder meddela närmare föreskrifter rörande dispositionen av det föreslagna anslaget.

Av den förebragta utredningen framgår, att fastighetsägarna i Kiruna och Malmberget under de senast gångna åren varit utsatta för starka ekonomiska påfrestningar till följd av inskränkningarna i driften vid Norrbottens gruvfält. Härigenom har en hel del av fastighetsägarna otvivelaktigt råkat i ett betryckt ekonomiskt läge. Såvitt den verkställda utredningen visar, hava emellertid exekutiva auktioner eller fastighetsrealisationer i övrigt hittills icke förekommit i någon nämnvärd omfattning. Tillräckligt stöd synes icke heller finnas för påståendet, att åtgärder för framkallande i större skala av dylika tvångsförsäljningar av intecknade fastigheter äro nära förestående eller överhuvud taget att befara. Under sådana förhållanden kunna, såsom statskontoret framhållit i sitt i ärendet avgivna utlåtande, bärande skäl icke anses föreligga för startande av den nya form av statlig hjälpverksamhet, som här föreslagits.

Utskottet.

Framhållas må också, att länsstyrelsen vid förordandet av ifrågavarande hjälpaktion ansett sig icke kunna underlåta att peka på de principiella be-

tänkligheter, som möta mot att det allmänna på det extraordinära sätt, som ifrågasatts, skulle lämna ekonomiskt bistånd åt en speciell kategori medborgare. Utskottet delar dessa betänkligheter och måste i likhet med statskontoret tillmäta dem avgörande betydelse, särskilt med hänsyn till konsekvenserna för andra liknande fall.

Utskottet vill till sist även erinra om den påtagliga ljusning, som under de senaste månaderna inträtt i arbetsförhållandena vid de norrbottniska gruvorna. Denna ljusning har bland annat tagit sig uttryck däri, att arbetstiden i Kiruna, som tidigare varit nere så lågt som i endast 2 $\frac{1}{2}$ dagar per vecka, numera utökats till 5 dagar. Detta måste uppenbarligen vara ägnat att medföra en väsentlig förbättring i det allmänna läget. Med hänsyn härtill torde det, såsom statskontoret framhållit, finnas grundad anledning antaga, att föreliggande svårigheter i fortsättningen liksom hittills skola kunna lösas utan mellankomst från statens sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 30 april 1936.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 97.

Reservationer:

dels av herrar *Bergqvist, Oscar Olsson, Asplund, Walles, Bergström, Larsson* i Varberg, *Anderson* i Råstock, *Jonsson* i Eskilstuna, *Högström, Norling* och *Persson* i Tidaholm, vilka ansett att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Av den förebragta utredningen framgår, att fastighetsägarna i Kiruna och Malmberget under de senast gångna åren varit utsatta för starka ekonomiska påfrestningar till följd av inskränkningarna i driften vid Norrbottens gruv-

fält. Härigenom har en hel del av fastighetsägarna otvivelaktigt råkat i ett mycket betryckt ekonomiskt läge. Den av länsstyrelsen i ärendet verkställda utredningen ger också vid handen, att en tvångsrealisation av fastigheter i större skala icke kan anses utesluten.

Den sålunda uppkomna situationen synes, på sätt departementschefen framhållit, kräva, att möjligheten och lämpligheten av särskilda åtgärder till beredande av hjälp åt de mest beträngda fastighetsägarna nu allvarligt tagas under överbäggande. Även om principiella betänkligheter skulle kunna hysas mot åtgärder från statens sida av den art här i frågasatts, har utskottet i likhet med departementschefen dock — med hänsyn till den särställning omförmälda, av gruvbolagets verksamhet helt beroende samhällen intaga — ansett dessa betänkligheter icke böra tillmätas avgörande betydelse.

Utskottet vill även erinra om att ifrågavarande fastighetsägare i flertalet fall äro anställda hos det halvstatliga gruvbolaget, vilket kraftigt uppmuntrat sina anställda att förskaffa sig egna fastigheter. Därest denna enskilda byggnadsverksamhet icke hade bedrivits, skulle gruvbolaget, i likhet med andra företag, hava blivit nödsakat att självt påtaga sig kostnaderna för anordnande av erforderliga bostäder åt sina anställda. De ekonomiska påfrestningar, för vilka fastighetsägarna till följd av inskränkningarna i gruvdriften blivit utsatta, skulle under sådana förhållanden i stället hava drabbat gruvbolaget och därmed även staten i dess egenskap av delägare i bolaget. Utskottet måste jämväl ur sist angivna synpunkter finna det billigt och skäligt, att staten, på sätt föreslagits, nu träder hjälpende emellan beträffande de hårdast ansatta fastighetsägarna. Erinras må, att ifrågavarande lånehjälp endast är avsedd för de fall, där allvarlig risk för exekutiva åtgärder kan anses föreligga.

Utskottet, som alltså funnit sig böra tillstyrka den föreslagna hjälpaktionen, avseende utlämnande av lån till dessa fastighetsägare, som äro i ett särskilt utsatt läge, har härvid icke förbisett, att en viss ljusning under de senaste månaderna inträtt i arbetsförhållandena vid de norrbottniska gruvorna. Denna ljusning — vilken bland annat tagit sig uttryck däri, att arbetstiden i Kiruna, som tidigare varit nere så lågt som i endast $2\frac{1}{2}$ dagar per vecka, numera utökats till 5 dagar — synes dock först efter hand kunna förväntas medföra någon mera påtaglig förbättring i läget för fastighetsägarna och torde alltså icke kunna beräknas bringa någon verklig hjälp i den bekymmersamma situation, vari de mest beträngda av dem för närvarande befinna sig. De förbättrade konjunkturutsikterna måste emellertid å andra sidan anses ägnade att minska riskerna för staten av de ifrågasatta stödåtgärderna.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot den närmare utformningen av den föreslagna hjälpaktionen, får alltså hemställa,

att riksdagen* må för utlämnande av låneunderstöd i hudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet angivits bland Utgifter för kapitalök-

ning, under Statens utlåningsfonder, Fonden för låneunderstöd, till *Låneunderstöd åt vissa fastighetsägare i Kiruna och Malmberget* för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor, därav 100,000 kronor att utgå av lånemedel»;

dels ock av herrar *Jansson* i Falun och *Strindlund*.